

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник Голови
Держкомспорту України

_____ *А. Домашенко*

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник Голови
Держкомтуризму України

_____ *Г. Науменко*

ЗАТВЕРДЖУЮ
Президент Туристсько-
спортивної спілки
України

_____ *А. Мунтян*

ЗАТВЕРДЖУЮ
Президент Федерації
спортивного туризму
України

_____ *В. Соколов*

СПОРТИВНИЙ ТУРИЗМ

Правила змагань з спортивних походів

Київ-1998

Правила розроблені Центральною суддівською колегією та Президією Федерації спортивного туризму України. Основою для розробки були колишні правила змагань з туризму, затверджені Президією Федерації туризму СРСР, які були рекомендовані для подальшого застосування Міжнародним туристсько-спортивним союзом (Постанова Виконкому МТСС № 10 від 02.03.1994 р.)

Розділи "Правил ..." готували:

Віленкін Р. Й., Леві Б. Й., Міщенко Т. П., Соколов В. А.

"Правила змагань з спортивних походів" розглянуті та затверджені на спільному засіданні Президіями Туристсько-спортивної Спілки і Федерації спортивного туризму України (протокол № 10, 18.01.1997 р.)

Дані Правила визначають принципи організації та проведення змагань з спортивних походів (СП) з усіх видів туризму.

2. ПРАВИЛА ПРОВЕДЕННЯ ЗМАГАНЬ ТУРИСТСЬКИХ СПОРТИВНИХ ПОХОДІВ

2.1. Загальні положення.

2.1.1. Подорожі - це заходи, пов'язані з пересуванням людини в природному середовищі на будь-яких технічних засобах та без них, наодинці або в складі групи, з пізнавальними, оздоровчими, спортивними та іншими цілями.

2.1.2. Подорожі повинні проводитись відповідно до законодавства України та держави, на території якої прокладено маршрут, та з урахуванням вимог "Гаагської декларації по туризму", "Хартії туризму" та іншими міжнародними документами по туризму.

2.1.3. До змагань спортивних походів належать подорожі, що відповідають вимогам даних Правил, Спортивної класифікації маршрутів (СКМ) і проводяться у відповідності до Положень, регламентів, затверджених Федерацією спортивного туризму (ФСТ), Туристсько-спортивною спілкою України (ТССУ).

2.2. Правила проведення змагань.

2.2.1. Змагання СП (спортивних походів) полягають в командному проходженні туристського маршруту визначеної довжини з подоланням природних перешкод (перевалів, порогів...) різної категорії складності (КС) за нормативний час.

2.2.2. Суддівство змагань полягає у випуску команд на маршрут, заліку походів та підведенні підсумків змагань і забезпечується суддівськими колегіями Туристсько-спортивних спілок, федерацій спортивного туризму, турклубів та маршрутно-кваліфікаційними комісіями інших організацій.

2.2.3. Суддівські колегії можуть проводити змагання СП, використовуючи тільки ці Правила, або прийняті додаткові положення про конкретні змагання. Документом, який підтверджує участь команди у змаганнях, є довідка про здійснення СП.

2.2.4. СП можуть бути організовані з слідуючих видів туризму: пішохідного, лижного, гірського, водного, вітрильного, велосипедного, автомобільного, спелео, а також представляти їх комбінації. СП з інших видів можуть проводитись за тимчасовими класифікаційними вимогами та запропонованими Правилами.

2.2.5. В залежності від технічної складності, кількості природних перешкод, довжини, тривалості СП поділяються на I, II, III, IV, V, VI категорії складності (КС).

Категорія складності СП визначається у відповідності класифікації маршрутів(переліку класифікованих туристських спортивних маршрутів, локальних перешкод (ЛП) перевалів, печер тощо, та методики категорювання маршрутів, затверджених Туристсько-спортивною Спілкою України.

Походи, що мають складність, довжину або тривалість меншу від установленої для походів 1 к. с., відносяться до некатегорійних походів (в т. ч. походи 1, 2, 3 ступеня складності для виконання юнацьких розрядів).

2.2.6. У змаганнях туристських спортивних походів безпека покладається на самих учасників, а перевірка готовності (необхідне спорядження, вміння долати труднощі) на маршрутно-кваліфікаційну комісію, яка розглядає маршрутні документи. Під час походу група реєструється у відповідних контрольно-рятувальних службах, які в разі необхідності можуть надавати допомогу.

2.2.7. Туристсько-спортивні організації та їх працівники, а також члени МКК, які роблять у відповідності до цих Правил висновок про можливість виконання СП, не несуть юридичної відповідальності за нещасні випадки у СП.

2.2.8. Інші документи, що регламентують організацію та проведення змагань СП, не повинні суперечити цим Правилам.

2.2.9. Загальні вимоги до складу групи наведені у таблиці (Додаток 2.3.1.).

2.2.10. У походах 3-5 к. с. одну третину членів групи можуть складати туристи з досвідом участі у походах на дві категорії складності нижче, в походах 2 к. с. - з досвідом участі в некатегорійних походах.

2.2.11. Учасники СП, в яких передбачається проходження класифікованих локальних перешкод (ЛП), повинні мати досвід проходження (керівник - досвід керівництва при проходженні) таких же ЛП на півкатегорію (для водного та спелеотуризму - на категорію; далі за текстом аналогічно) складності нижчу від максимальної для заявленого походу. Керівник, крім того, повинен мати досвід проходження такої ж ЛП тієї ж напівкатегорії складності.

Одна третина учасників СП (крім походів 4 к. с.) може мати досвід проходження таких же ЛП на дві напівкатегорії складності нижче.

Для керівника СП 6 к. с. допускається заміна участі в проходженні ЛП, які визначають похід 6 к. с., керівництвом двома проходженнями аналогічних ЛП, які визначають похід 5 к. с.

2.2.12. Учасники СП, в якому передбачається першопроходження класифікованих ЛП, повинні мати досвід проходження (керівник - досвід керівництва при проходженні) таких же ЛП очікуваної складності. Одна третина учасників подібних СП може мати досвід проходження ЛП на півкатегорії складності нижче.

2.2.13. Учасники та керівник комбінованого походу, маршрут якого включає ділянки різних видів туризму, повинні мати відповідний досвід проходження таких ділянок.

2.2.14. Учасникам походів 2-5 к. с. можуть бути туристи, які мають досвід участі в походах на одну категорію складності нижче у будь-якому виді туризму, за умови що вони мають досвід подолання ЛП, характерних для заявленого маршруту, на одну півкатегорію складності нижче.

Керівники походів 2-5 к. с. можуть мати досвід участі в поході тієї ж категорії складності в будь-якому виді туризму, а також досвід керівництва походом на категорію складності нижче в будь-якому виді туризму і при цьому повинні мати досвід участі та керівництва в подоланні ЛП, які характерні для заявленого походу відповідно до тієї ж або на одну півкатегорію складності нижче.

2.2.15. Керівники та учасники походів, які використовують технічні засоби пересування, повинні мати відповідний досвід керівництва або участі в СП на таких же засобах пересування.

2.2.16. Учасники та керівники СП, які проходять у міжсезоння (час з несприятливими для даного виду туризму природними умовами), повинні мати відповідний досвід участі (керівництва) СП, виконаними у міжсезоння, або в походах тієї ж категорії складності, які виконані у звичайних умовах.

2.2.17. У СП можуть брати участь альпіністи, які мають відповідний технічний та експедиційний досвід, достатній, за висновком МКК, для проходження даного маршруту.

2.2.18. Громадяни інших держав, які мають намір здійснити СП, подають до МКК документи, які підтверджують їхній туристський досвід.

2.2.19. До участі в СП по 4 к. с. включно, крім основного складу групи, допускаються діти, які беруть участь у поході з своїми батьками або близькими родичами, що несуть за них повну відповідальність; при цьому туристський досвід зараховується лише з віку, вказаного у таблиці.

2.2.20. Мінімальна кількість складу групи в походах 1-2 к. с., крім гірських та лижних, може бути зменшена до двох осіб в залежності від конкретного маршруту та району походу.

2.2.21. В поході 6 к. с. в групі має бути заступник керівника з досвідом керівництва походом 5 к. с. з того ж виду туризму.

2.2.22. Маршрути СП можуть включати сходження на вершини та траверси хребтів, при цьому їхні категорії складності повинні відповідати досвіду групи.

2.2.23. Учасники та керівники походів, які передбачають проходження печер з використанням апаратури для автономного дихання, повинні мати посвідчення пловця-підводника (аквалангіста). Керівник такого походу повинен мати досвід роботи у сифонах.

2.2.24. Оформлення документації при проведенні змагань туристських СП.

1. Документом на проведення категорійних СП та складних подорожей є маршрутна книжка (МК) встановленого зразку, для некатегорійних походів та простих подорожей - маршрутний лист (МЛ).
2. МК, МЛ та довідки про залік виконаних СП видаються туристськими МКК, діяльність яких регламентується "Положенням про МКК".

МЛ можуть видаватися також іншим зацікавленим у розвитку спортивного туризму організаціям.

3. Заповнені МК у двох екземплярах, довідки, що підтверджують досвід учасників та керівника, картографічний матеріал та інші документи, які необхідні для випуску групи на маршрут, подаються до МКК, яка має відповідні повноваження, не пізніше ніж за 10 днів до початку походу (без урахування часу на пересилку документів).
4. При позитивному висновку МКК керівникові видається зареєстрована МК зі штампом МКК.
5. Видача довідок про завершений СП (форма довідки наведена в додатку 16.3.3) здійснюються МКК після розгляду звіту про похід. Звіт подається до МКК керівником походу не пізніше, ніж через рік після його завершення. Зазначений термін може змінюватися за рішенням МКК.

Звіт може бути представлений усно або у письмовій формі. З нього повинно бути ясно, як група подолала перешкоди, що визначають категорію складності. Як правило, для походів 1-2 к. с. звіт подається усно, а для СП, які мають ділянки першопроходження - в письмовій. В інших випадках форма і обсяг звіту встановлюється МКК при випуску групи на маршрут, про що робиться запис до МК. Форми письмового звіту (як правило, не більше 50 стор.). Паспорти ЛП наведені в окремому збірнику МКК.

В положенні про конкретні змагання СП можуть бути включені додаткові вимоги до форми, обсягу і терміну пред'явлення звіту.

Одночасно із звітом до МКК подається МК з відміткою або документами, які підтверджують проходження групою маршруту.

2.2.25. Обов'язки та права керівника групи:

1. Керівник СП, як правило, обирається членами групи, або в разі власної ініціативи може набрати групу самостійно.
2. Керівник зобов'язаний:
  - на час підготовки до походу пройти медичний огляд;

- забезпечити підбір членів групи за їх туристською кваліфікацією, фізичною та технічною підготовкою, а також враховуючи їх психологічну сумісність;
- ознайомитись з районом походу;
- вивчити складні ділянки маршруту та засоби їх подолання, підготувати картографічний матеріал;
- провести необхідні тренування групи;
- організувати підготовку і підбір спорядження, продуктів харчування, складання кошторису витрат;
- одержати при необхідності дозвіл на відвідування району з обмеженим доступом (прикордонна зона, заповідник і т. ін.);
- оформити маршрутні документи;
- при необхідності вирішити ліцензійні та страхові питання;
- у випадку зміни маршруту або складу групи узгодити їх з МКК до від'їзду групи на маршрут;
- у випадку змінення маршруту або складу групи після виїзду повідомити (по можливості) про це МКК, що випустила групу на маршрут;
- повідомити МКК про вихід на маршрут та завершення походу; якщо документи розглядалися в зональній МКК, то повідомлення направити в МКК, яка проводила первинний розгляд маршрутних документів групи;
- дотримуватись маршруту та виконувати одержані в МКК вказівки та рекомендації;
- вживати необхідних заходів, які спрямовані на забезпечення безпеки учасників аж до зміни або припинення походу в зв'язку з виникненням небезпечних природних явищ, та з іншими обставинами, а також у випадку необхідності надання допомоги потерпілому, при цьому ускладнення маршруту допускається тільки у виняткових випадках і не дає підстави для підвищення залікової категорії складності походу;
- призначити в разі тимчасового розділення групи з метою розвідки, закидання і т. і. в кожній підгрупі (в водних походах - на кожному судні) своїх заступників з найбільш підготовлених учасників, визначити завдання для виконання, контрольний термін, порядок дій та зв'язок;
- забезпечити, в разі передбаченого планом походу розділення групи та їх керівників відповідно до вимог до походів тих категорій складності, елементи яких мають місце в маршрутах підгруп;
- проводити розподіл групи в аварійних ситуаціях виходячи з реальної наявності сил та засобів, конкретних обставин та максимальної можливості виконання завдання по ліквідації аварії;
- повідомляти про нещасний випадок, що стався, у найближчі рятувальні служби або органи внутрішніх справ, а також до МКК;
- оформити звіт про похід і подати його в МКК, а також після розгляду звіту оформити довідки про виконаний похід членами групи або зробити відповідні записи в книжці спортсмена.

3. Керівник має право:

- після обговорення на зборах групи виключити з числа учасників туриста, який за моральними якостями або спортивно-технічними даними не підготовлений до проходження маршруту: якщо така необхідність виникла під час походу, турист при першій можливості доставляється в населений пункт для відправки його до місця проживання;
- передавати у випадку необхідності керівництво походом своєму заступнику або іншому учаснику, який має відповідну кваліфікацію;
- звертатись до туристсько-спортивних організацій при незгоді з результатами розбору його дій.

4. Керівнику рекомендується зв'язатися з регіональною рятувальною службою та інформувати її про графік пересування та контрольні терміни.

2.2.26. Обов'язки та права учасників СП.

1. Учасник походу зобов'язаний:

- виконувати своєчасно вказівки керівника походу;
- на час підготовки до походу пройти медичний огляд;

- своєчасно інформувати керівника походу про погіршення стану здоров'я;
- брати участь у підготовці походу, тренуваннях та складанні звіту.

2. Учасник походу має право:

- брати участь у виборі та розробці маршруту;
- після закінчення походу обговорювати дії керівника та учасників походу, а у випадках незгоди з їх діями звертатися в туристсько-спортивні організації;
- брати участь у розборі туристсько-спортивними організаціями дій групи та його власних.

2.2.27. За порушення Правил туристсько-спортивні організації можуть застосувати такі заходи впливу:

- не зарахувати участь або керівництво в здійсненому поході;
- позбавити спортивних звань, знизити або анулювати спортивні розряди;
- заборонити брати участь, керувати в походах певної складності на певний термін.
-

Додаток 2.3.1.

Вимоги до учасників і керівників спортивних походів

Категорія складності спортивного походу	Досвід участі та керівництва у по -ходах по даному виду туризму (к. с.)			Мінімальний вік (по року народження), років		Мінімальний склад групи (в дужках - для автомо- та велопоходів)	Мінімальна кількість засобів пересування	
	учас-ник	керівник		учас-ник	керів-ник		авто-мобі-лів	мото-цик-лів
		участь	керів.					
I	-	I	-	13	18	4 (2)	1	1
II	I	II	I	14	18	4 (2)	1	1
III	II	III	II	15	18	4 (2)	1	1
IV	III	IV	III	16	19	4 (2)	2	2
V	IV	V	IV	17	19	6 (4)	2	3
VI	V	VI	V	18	20	6 (-)	-	-

Типова форма і зміст звіту про туристський спортивний похід

I. Довідкові данні.

1. Організація, що проводить похід.
2. Параметри похода.

Вид туризму	Категорія складності походу	Протяжність активної частини походу, км	Тривалість		Термін проведення
			загальна	ходових днів	

3. Район, підрайон (масив) походу.
4. Докладна нитка маршруту.
5. Ф.И.Б., адреси, телефони керівника та учасників.
6. Місце знаходження звіту, наявність видео- та кіноматеріалів.
7. Похід розглянутий МКК _____

II. Зміст звіту.

1. Загальна смислова ідея походу, його незвичайність, унікальність, новизна і т. п.
2. Варіанти під'їзду та від'їзду.
3. Аварійні виходи з маршруту і його запасні варіанти.
4. Зміни маршруту та їх причини.
5. Технічний опис проходження маршруту.
6. Графік руху і інші у відповідності з діючою класифікацією параметри маршруту, що визначають його категорію складності.
7. Визначаючи перешкоди маршруту (перевали, траверси, вершини, каньйони, переправи, пороги, рослинний покрів, болота, осипи, піски, сніг, лід, водні дільниці і т. д.) подані по формі:

Вид перешкоди	Категорія складності	Довжина перешкоди (для протяжних)	Характеристика перешкоди (характер, висота, новизна, найменування та інші)	Шлях проходження (для локальних перешкод)

8. Потенційно небезпечні ділянки (перешкоди, явища) на маршруті.
9. Перелік найбільш цікавих природних, історичних та інших об'єктів на маршруті.
10. Додаткові відомості про похід (перелік спеціального та особливості колективного та особистого спорядження, характеристики засобів пересування, особливості погодних умов та інша характерна для даного виду туризму інформація).
11. Вартість проживання, харчування, спорядження, засобів пересування.
12. Ітоги, висновки і рекомендації по проходженню маршрута.

Примітка: до звіту додається докладна карта маршруту з позначенням запасних варіантів та аварійних виходів, з позначенням дат і місць ночівель; паспорти локальних перешкод, які пройдені вперше, фотокартки розміром не менше 6 x 9 см визначальних перешкод.

Довідка про залік туристсько-спортивного походу

Дана туристу _____
 _____
 прізвище, ім'я та по-батькові

№ Маршрут. книжки, рік, місяць	Район походу	Вид туризму	Загальні показники походу				
			засоб. пере- суван.	дов- жина, км	трива- лість, днів	кате- горія склад. (про- писом)	Керівницт- во або участь

Подробна нитка маршруту з вказанням початкового та кінцевого пунктів, препон, що визначають категорію складності.

Особливі відмітки МКК _____
 _____

Голова МКК _____
 _____

Штамп МКК _____ дата, місяць, рік

Відмітка про здачу та знаходження звіту про похід, інв. № в бібліотеці _____

Зворотній бік довідки

Коротка туристська характеристика учасника

_____
 _____
 _____
 _____

Керівник групи _____
 _____ підпис   Прізвище, І. Б.

Дата _____